

На ўсе часы

30 лістапада 2001 года пайшоў з жыцця Леў Караічаў — беларускі пісьменнік, сябра саюзаў пісьменнікаў, журналістаў, тэатральных дзеячаў. У ягоных творах паўсталі праблемы вечныя, якія ўзнікаюць ва ўсе часы. Выбар і ўчынак, каханне і смерць, гонар і абавязак.

Леў Караічаў друкаваўся з 1958 года. Аўтар п'ес «І выхавай сына», «Зорныя ночы», «Слова гонару», «І на ўсе часы», «Апанаванасць», аповесці «Двое на востраве». З узнаўленнем незалежнасці Беларусі аўтар гучных эсэ ў буйных газетах краіны: «Тамнічасць і дакор Багдановіча», «Беларусь — не выдумка», крытычных і публіцыстычных артыкулаў. П'есы Караічава былі пастаўлены ў шэрагу айчынных тэатраў. Творца заўсёды закранаў тэматыку, блізкую Беларусі. У 1988 годзе на першай старонцы «Камсамольскай праўды» выйшаў артыкул «Экалогія душы». «Жыццё і ўчынкi кожнага з нас настолькі пераплецены, узаемзвязаны, што нават адзі-

ны бестурботны рух чалавека можа закрануць мільёны жыццяў», — пісаў ён у артыкуле пра экалагічныя праблемы Беларусі. Ці гэта не пра сённяшняе жыццё?

Значным творчым поспехам Льва Караічава стала п'еса «Трэцяга не дадзена». Абставіны ваеннага часу звялі разам трох юнакоў: Андрэя, Георгія і Кацярыну. Драматычны лёс Кацярыны, у якой загінулі маці і маленькая сястра, — у цэнтры твора. Яна пакахала Георгія, але, разумеючы, што ён здраднік, знаходзіць у сабе моц для перамогі над ворагам і над сабою. Дзяцінства пісьменніка прайшло на тэрыторыі сучаснага Мінска ў вёсцы Слупня. Амаль кожны дзень падчас вайны маці пісьменніка

адпраўлялася ў горад уздоўж канцлагера ля сучаснага гадзіннікавага завода, каб здабыць ежу. Хлопчык добра памятаў усе гэтыя жахі.

Льва Караічава цікавіў шырокі спектр тэм. Асаблівую ўвагу ён аддаваў Янку Купалу і яго ўлюбёнай Паўліне Мядзелцы. У 2001 годзе пабачыла свет апошня п'еса Льва Караічава «Карона з каханьня» пра няпростыя адносіны паэта і ягонай Музы. Пісьменнік шмат працаваў з архівамі і гісторыкамі, цікавіўся невядомымі шырокай аўдыторыі фактамі.

У 2002 годзе, пасля смерці пісьменніка, быў надрукаваны збор твораў Льва Караічава «Карона з каханьня» (сюды ўвайшла і п'еса «Што

наша жыццё?»). Яе героі — шахматныя фігуры, якія ўвабляюць глабальныя чалавечыя схільнасці ды слабасці.

Леў Караічаў неадначасова быў старшынёй падліковай камісіі на выбарах старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, браў актыўны ўдзел у дзейнасці секцыі публіцыстыкі і драматургіі, знаходзіўся ў добрых стасунках з вельмі рознымі па палітычных поглядах калегамі.

У хуткім часе з'явіцца асабісты сайт пісьменніка: www.levkaraichev.by.

Аляксандр ІВАНОЎ

Сэрца — дзецям

Нацыянальная бібліятэка Беларусі вылучыла пісьменніка, галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка» Уладзіміра Ліпскага на прэмію Астрыд Ліндгрэн, якая прысуджаецца спецыяльнай урадавай камісіяй па ўшанаванні памяці слаўтай шведскай дзіцячай пісьменніцы. Сярод намінантаў — а іх каля 200 — літаратары і мастакі з 61 краіны свету. Пра творчасць на ніве дзіцячай літаратуры і выхаванне дзяцей мастацкім словам — наша гутарка з Уладзімірам Сцяпанавічам.

— Я вельмі цаню пісьменніцкую мудрасць Астрыд Ліндгрэн. Мяне кранула яе біяграфія: нарадзілася ў сялянскай сям'і, рана спазнала, што такое вясковая праца, заўсёды чула ставілася да бацькоў... Прыемна, што мае імя аказалася ў ліку дзіцячых пісьменнікаў свету. Хацелася б пазнаёміцца з калегамі па пярэ, даведацца, што іх хвалюе, якія тэмы і праблемы ўздзімаюць, вырашаюць у сваёй творчасці. Вельмі важна, як сёння ўздзейнічае літаратурнае сло-

ва, якімі прыёмамі карыстаюцца творцы, каб выхаваць маленькага чалавека шчырым і разумным.

— **За апошні час у вас і ў рэдакцыі «Вясёлкі» шмат дасягненняў: новы часопіс для дашкольнікаў «Буся», праект «Бібліятэка часопіса «Вясёлка», у межах якога пабачыла свет і ваша кніга «Свята колераў «Вясёлкі», распачаты сумесна з выдавецтвам «Адукацыя і выхаванне». Да ўсяго, у выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшаў рускамоўны зборнік вашых казак «Залаты домік». Што яшчэ ў творчых планах?**

— У «Вясёлцы» друкуецца мая новая аповесць «Закаханы трэцякласнік». Мяркуючы па водгуках, гэта тэма хвалюе чытачоў. Яны чакаюць аповесць асобнай кнігай. Я часта бываю ў школах, выступаю перад рознымі аўдыторыямі. Толькі сёлета наведаў 62 навучальныя ўстановы. А нядаўна ў саўтэрстве з пісьменніцай Раісай Баравіковай стварылі казку пра літа-

ры беларускага алфавіта, затым — аповесць-казку пра лічбы. Цяпер пішам казку «Пра Бусю, які жыве на Беларусі». Гэта рэч на першы погляд падаецца прастай, але на самай справе даволі складаная: неабходна стварыць павучальную і займальную аповесць-казку для самых маленькіх!

Увогуле ж дзіцячаму пісьменніку няма калі адпачываць. Дзеці падштурхоўваюць да важных для іх тэм. Прыкладам, выйшлі тры мае кнігі па краязнаўстве: «Вясёлка над Нёманам» (пра Гродзеншчыну), «Гомельская зямля — радзіма твая і мая» і «Я тут жыву» (пра Беларусь). І гэта толькі пачатак таго, пра што мару раскажаць юным чытачам. Хацелася б, каб да гэтай справы далучыліся і іншыя пісьменнікі, журналісты, навукоўцы, гісторыкі. Нам ёсць што сказаць пра нашу краіну, яе мудрых людзей.

— **Што для вас важна ў пісьменніцкай справе?**

— Лічу, галоўнае — аддаваць любімай справе сваё сэрца. І калі адчуеш, што напісанае пранікла ў душу дзіцяці, нечому яго навучыла, — гэта самая высокая ацэнка.

Маргарыта ПРОХАР

Пра ўбачанае і перажытае

ваць жыццё такім, якім яно ёсць. Вось і Алесь Дзеравянка — з катэгорыі такіх творчых людзей. У 1997 годзе выйшла яго кніга «І сонца ўзыходзіла вясной». У зборніку сабраны замалёўкі, нарысы, апавяданні. Яшчэ праз некалькі гадоў пабачыла свет аўтабіяграфічная аповесць «Шчыток. Вайна». Відавочна, што піша Алесь Дзеравянка пра ўбачанае, перажытае. А калі і становіцца прадметам яго разгляду гісторыя падслуханая, расказаная кімсьці, то ў тэксце не праміне сказаць пра апавядальніка, назаве яго прозвішча.

Да жадання занатоўваць свае назіранні над жыццём, аглядаць яго з улікам сваіх філасафічных высноў А. Дзеравянка прыйшоў праз журналістыку. Працуючы ў Міністэрстве ўнутраных спраў, ён сустракаўся з цікавымі людзьмі, умеў шмат каго разгаварыць, убачыў у паўсядзённым нешта адметнае, незвычайнае. Так

нарадзіліся артыкулы, якія друкаваліся ў «Известиях», «Правде», «Звяздзе», «Чырвонай змене», іншых газетах і часопісах.

Новая кніга — «Гасцяванне ў Налібоках». Пад адной вокладкай — апавяданні, навелы, абразкі, лірычныя мініяцюры. Аўтар пранікліва сягае ў глыбіні чалавечых перажыванняў. Карцінкі, падгледжаны ім у жыцці, выкладае добрай, сакавітай роднай мовай. Шмат раскідана па тэксце прыказак, фразеалагізмаў. Ужыванне іх у разнажанравай прасторы надзвычай натуральнае, лагічнае. Складваецца ўражанне, што гэта не пісьменнікам наўмысна ўцягнуты цытаты, а так сапраўды гавораць, так думаюць яго героі. Я ў гэта веру. Часам мы сустракаем у тэксце імёны, прозвішчы рэальных людзей — высокіх службоўцаў, герояў дакументальных тэкстаў, якія раней пісаў Аляксандр Міхайлавіч для газет і часо-

пісаў. Але аўтар не імкнецца награвашваць мастацкую, жывую тканіну сваіх твораў пераказам лішніх дэталюў — стараецца адабраць для апавяданняў, навел самае галоўнае, важнае. А. Дзеравянка прыўздзімаецца над фактамі і прыкладамі, імкнецца вылучыць з іх красамоўныя вобразы і сімвалы. Апісанне герояў і падзей набывае рэльефны характар, аповед атрымліваецца досыць дынамічным і прыцягальным.

Хаця агульная інтанацыя, характарыстыка мастацкіх пошукаў аўтара кнігі «Гасцяванне ў Налібоках» была б не поўнай, калі б не акцэнт на тым, што пісьменнік — чуйны збірльнік народнага жыццяпісу, творца, які нашчадкам пераказвае досвед папярэднікаў, занатоўвае ўрокі існавання ў багатай на падзеі і проста неабсяжнай на зрухі душэўных памкненняў рэчаіснасці. І гэта аўтару ўдаецца. Раю пераканацца іншым!

Максім ЛАДЫМЕРАЎ

Яе голас

Разумею, наколькі складана гаварыць пра паэзію, наколькі няпроста ацэньваць словамі той няўлоўны матэрыял нечай душы, які гучыць у прасторы і напаяе ўдзячнай пяшчотай, бо сапраўдная паэзія — гэта лекі ад раўнадушнай і вязкай нудоты, ад панылага суму і горкай паняверкі.

Часта мы збіваемся на легкаважкія ацэнкі чужой творчасці, гаворачы пра блізкі табе па этычны свет аўтара прачытанай кніжкі, баімся выказацца банальна, бяздоказна, празмерна кампліментарна, баімся пакрыўдзіць неасцярожным словам, асабліва калі ведаеш чалавека, пра творы якога піша.

Надзея Салодкая, з якой нас звязвае даўняе сяброўства, не раз чула мае водгукі на свае вершы, праўда, не заўсёды захопленыя. Але я рады, што адным з першых заўважыў талент паэтыкі, яе шчырую спавадальнасць і глыбінную натуральнасць.

Менавіта гэтымі якасцямі пазначана і яе новая кніга паэзіі «Галасы», якая выйшла нядаўна ў выдавецтве «Чатыры чвэрці».

Пра нялёгкі жыццёвы лёс Надзеі пісаў ужо не раз, але паэзія — не толькі адлюстраванне ўласных пакут і болю — яна ўздзімаецца да вышын шчымылівага чыстага гучання, выклікае суперыжыванне і жаданне адгукнуцца шчырай удзячнасцю.

*...Прытаду на калені
У нягучным маленні.
У давернай накоры
Нахілю галаву.
Выпускаю са жмені
Самавітыя цені —
Усе спрэчкі — дакоры
На жывую траву...*

Што незвычайнага ў гэтых радках? І каб не гэтая жывая трава, то ўсё падалося б традыцыйным і звыклым. Але трава, рэчка, неба, вецер у Надзеі Салодкай жывыя істоты, нібы ад старадаўняй язычніцкай традыцыі ажыўляць усё навокал і маліцца небу, сонцу, ветру...

Што такое традыцыі і як яны існуюць у сучаснай паэзіі? Напэўна, гэта ўсё ж памяць, якая ад прашчураў перацякае ў сённяшні дзень і стукаецца незаўважна ў камп'ютарныя радкі.

Не кожнаму гэта дадзена — спрадвечная народная памяць, захаваная і выпеставаная многімі продкамі, і не кожны можа натуральна выгукнуць, нібы замову:

*Не глядзі мне ў вочы, зімачка мая,
Нешта хутка крочыш — замарудзь, гуляй.
Не ў маіх гадочках, жніўні не ў маім...
Не сцялі на ночку белы свой кілім...*

Таму вершы Салодкай часта становяцца пэснямі, а пад чуйнай акантоўкай кампазітараў робяцца вельмі беларускімі, амаль народнымі. Сваю беларускасць Надзея ніколі не падкрэслівала, але беларускасць, сапраўдная, натуральная, гучыць у кожным яе слове:

*Зацвілі маразьянкі. Прыкмета такая:
Парукалася восень з пасланцам зімы.
Да марознага глянцу ўжо душа прывыкае,
Хаця ўсё так адносна: снег, пялёсткі і мы...*

Здаецца, так ужо не пішуць, гэта нагадвае старасветчыну, але сучасная паэтка ідзе ўласным шляхам — так, як спявае, як выказваецца яе душа. Гэта не можа напісаць гарадскі тонкі лірык, і я не змагу... Яна нарадзілася на Лёзнінішчыне, каб набрацца гаючага соку родных крыніц...

*Не-не і прарвецца патаемна —
асабістае, балючае:*

*Лёс даў мне абрыдла нямоглае цела.
Фізічную влоласць, нясцішаны боль.
І з гэтым жыццём адуло, адсмылела.
На вейкі і скроні ссыпаючы соль...*

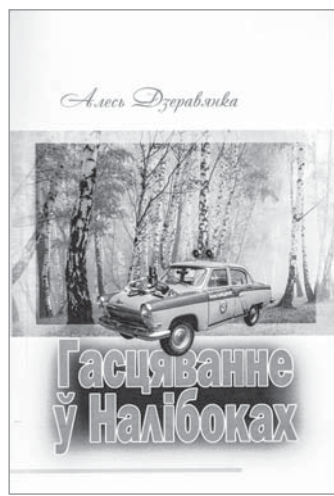
Ды гэтая прыродная і набытая нямогласць гартавалі сілы духу, паэзія становілася тым ратаваннем, тымі лекамі, якія не раз ратавалі паэтку ў самых, здаецца, безнадзейных сітуацыях.

*Яшчэ зразумела: вялікае ўменне —
Спазнаць і прыняць свой падораны час
З начыннем любым і любога наймення,
Які працякае няўмольна праз нас.*

Паэтычны свет — нібы аркестр, дзе не толькі першыя скрыпкі гучаць чароўна і ладна — без сціпых валторнаў, віяланцеляў і нават бразготак не дасягнуць такога магутнага зладжанага гучання. Абы фальшу не было!

У кнізе Надзеі Салодкай няма фальшу, а значыць, яе «Галасы» пачуюць тыя, хто любіць паэзію, хто верыць у чысціню і сілу роднага слова.

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

Дзеравянка, А. М.
Гасцяванне ў Налібоках:
аповяданні, навелы,
абразкі, лірычн. мініяцюры
/ Алесь Дзеравянка. —
Мінск: Выд. В. Хурсік,
2014. — 144 с.; на вокл.
партрэт аўтара.

Ёсць чуйныя да мастацкага слова рупліўцы, якія працуюць спакойна, без лішняй мітусні. Занятая літаратурай для іх — ціхая, някідкая справа, жаданне адлюстра-